

MESLEK YÜKSEKOKULLARI GRAFİK TASARIMI DERS PROGRAMLARINDA MATBAA DERSLERİNİN YERİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

Cengiz ŞAHİN¹, Bekir KESKİN², Erdoğan KÖSE³

ÖZET

Matbaa; yazı, fotoğraf, çizim aracılığıyla fiziki olarak elle tutulur, gözle görülür bir ürün haline dönüşen insan düşüncesinin geniş topluluklara ulaşmasını sağlar. Matbaa, fikir ve düşüncelerin sayısız ve aynı kopyaya hızlı ulaşılmasını, yayılmasını ve kişiler arasındaki iletişimin daha sağlıklı bir şekilde olmasını sağlar. Böylelikle medeniyetin hızlı gelişmesini ve düşüncenin özgürleşmesini sağlamaktadır.

Grafik Tasarım eğitimi veren MYO'ların ders programları incelendiğinde matbaacılık bilgisi içeren derslerin azlığı, grafik tasarımcıların matbaa bilgisinden yoksun olarak yetiştiğini göstermektedir. Grafik tasarımcı eğitiminde sadece tasarım bilgisinin verilmesi ve tasarımcı yeteneğinin ön plana çıkarılması, matbaacılık donanımının olmaması tasarımların çoğaltılması esnasında zaman kaybına ve maddi kayıplara yol açmaktadır. Bu sebeple grafik tasarım eğitimi verilirken tasarım unsurlarının yanında matbaacılık bilgisinin de verilmesi büyük önem taşımaktadır. Sonuç olarak matbaacılık bilgisi ile donatılan tasarımcılar çalıştıkları işletmelere ve sektöre hem zaman hem de ekonomik açıdan değer katacaklardır.

Anahtar Kelimeler: Grafik, Tasarım, Matbaacılık, Eğitim

THE PLACE OF PRINTING HOUSE COURSES IN THE GRAPHIC DESIGN CURRICULUM OF VOCATIONAL HIGH SCHOOLS : İSTANBUL EXAMPLE

Abstract

Printing house provides the reaching of human thought (converted into tactile and visible product by the aid of writing, picture, drawing) to wide communities. Printing house also provides rapid accession and spreading of ideas and thoughts to countless and same copy and better communication between individuals. Rapid spreading of ideas and thoughts provides rapid development of civilisation and liberalising of thought.

When the curriculum program of vocational high schools (VHS) giving graphic design education is examined, lack of courses including printing knowledge shows that the students of graphical design are being trained weakly in printing. In the training of graphic designer, giving only the design knowledge, featuring the designer's talent and lack of printing equipment cause waste of time and money during the reproduction of designs. For this reason, during graphic design training it is of great importance to give also printing knowledge beside the design factors. In conclusion, designer's equipped with printing knowledge will add value both to their companies and to the sector from the time and economical point of view.

Keywords: Graphic, Design, Printing, Education

---

¹ Yrd. Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi

² Uzman, Gazi Üniversitesi Polatlı Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

³ Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu

Giriş

Ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmalarının ellerindeki imkanlarla en iyi biçimde gerçekleştirebilmesi, sahip olduğu insan gücü potansiyelini kalkınmayı hızlandırıcı yönde ve en etkin biçimde kullanabilmesi sayesinde mümkündür. Bunun temelinde ise teknolojik gelişmelere uyum sağlayabilecek, alanında yeterli donanım ve tecrübeye sahip iş gücü yetiştirilmesi bulunmaktadır. Tecrübeden yoksun bir şekilde uygulanan eğitim modeli iş gücü potansiyelinin verimli bir şekilde kullanılmasını engeller. Tecrübe ile donatılmış amaca uygun bir şekilde yapılmış mesleki ve teknik eğitimle gerekli olan iş gücüne ulaşılabilir (Kaya ve Hacıoğlu, 2007, s. 335).

Bilim, sanayi ve teknolojinin son dönemlerdeki baş döndürücü bir hızla gelişimi küresel rekabeti de en üst düzeye çıkarmıştır. Küresel rekabette ön plana çıkabilmenin koşulu ise bilim ve teknolojiyi en verimli şekilde kullanmaya bağlıdır. Bu durum teknolojiyi anlayabilen, uygulayabilen, verimli ve kaliteli mal ve hizmet üretebilen, değişen teknolojiye hızla uyum sağlayabilen, yeni ve nitelikli iş gücünü zorunlu kılmıştır. Bu ihtiyacın gerektirdiği insan gücünün karşılanabilmesi için 20. Yüzyıl başlarında ABD öncülüğünde başlayan ön lisans uygulamaları 20. yüzyılın ikinci yarısında farklı modelleri ile birçok ülkede uygulamaya alınmıştır (Ulus, Tuncer, ve Sözen, 2015, s. 169).

Türkiye’de 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun çerçevesinde yükseköğretim yeni bir yapılanma sürecine girmiştir. Bu kanunla bütün yükseköğretim kurumları YÖK çatısı altında toplanmıştır. Toplumsal, ulusal ve eğitimsel sorumlulukları bulunan Meslek Yüksekokulları (MYO) da bu kanun çerçevesinde yükseköğretim kurumu olarak tanımlanmıştır. Günümüzde üniversitelerin bünyesinde bulunan MYO’ların yanı sıra vakıflar tarafından kurulan ve sadece MYO olarak kurulan yükseköğretim kurumları da bulunmaktadır (Ulus, Tuncer, ve Sözen, 2015, s. 169).

Yükseköğretim Kanununun 3. Maddesinde yer alan tanıma göre Meslek Yüksekokulu; Belirli mesleklere yönelik nitelikli insan gücü yetiştirmeyi amaçlayan, yılda iki veya üç dönem olmak üzere iki yıllık eğitim-öğretim sürdüren, ön lisans derecesi veren bir yükseköğretim kurumudur. Yükseköğretime bağlı olarak kamu üniversiteleri ve özel girişimcilerin kurmuş oldukları vakıf üniversiteleri bünyesinde kurulan meslek yüksekokulları, sanayi ve hizmet sektörünün ihtiyaç duyduğu ara eleman niteliğindeki meslek erbablarını yetiştirmektedir. Sınavsız geçiş ile son yıllarda öğrenci sayılarının artması ile birlikte meslek yüksekokulu sayıları da hızla artmaktadır. Kurulan meslek yüksekokulları bünyesinde sosyal bilimler, teknik bilimler, sağlık bilimleri alanlarında birçok bölüm ve bu bölümlere bağlı olarak kuruldukları çevrenin ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte iş gücü yetiştirmek adına programlar açılmıştır.

GRAFİK TASARIM

Tasarım; hayatımızın her alanında karşımıza çıkan ve çok geniş anlamlar ifade eden bir kavramdır. TDK sözlüğünde “Zihinde canlandırılan biçim, tasavvur.”, “Bir sanat eserinin, yapının veya teknik ürünün ilk taslağı, tasarımı çizim, dizayn”, “Bir araştırma sürecinin çeşitli dönemlerinde izlenecek yol ve işlemleri tasarlayan çerçeve, tasarımı çizim, dizayn” ve “Daha önce algılanmış olan bir nesne veya olayın bilinçte sonradan ortaya çıkan kopyası” (Türkçe Güncel Sözlük, 2016) olarak nitelendirilen tasarım kelimesi mimariden edebiyata, endüstriden çevreye, bilimden sanata varıncaya kadar birçok alanı etkisi altına alan bir planlama olarak ta tanımlanabilir.

Yazının icadı medeniyetin gelişimine önemli katkıda bulunmuştur. Hatta yazı medeniyetin başlangıcı olarak da kabul edilebilir. Çünkü yazı ile birlikte olayların kayıt altına alınması, bilgi ve tecrübenin sağlıklı bir şekilde aktarılmasına olanak sağlamıştır. Matbaanın icadı ise kayıt altına alınan bu bilgi ve tecrübelerin daha kolay ve hızlı bir şekilde sonraki nesillere aktarılmasını kolaylaştırmıştır.

Tasarım kelimesi hayatımızın hemen her noktasında büyüleyici bir kelime olarak karşımıza çıksa da herkes farklı bir anlam yükleyebilmektedir. Farklı alanlarda bu terimle çok sık karşılaşılmaktadır. Tasarım; kimi zaman bir model, kalıp ya da süsleme yapmak gibi algılsa da bir tasarım kendi içinde bir yapıya ve yapı arkasında bir planlamaya sahip olmalıdır. Bütün sanatların temelinde tasarım olgusu bulunmaktadır. Tasarlama eylemi, oluşturulacak yapının organizasyonu ile ilgili her türlü faaliyeti içine almaktadır (Becer, 2006, s. 32).

Tasarım, yazı ve görselleri kullanarak iletişimi daha kolay anlaşılır ve hızlı hale getirmiştir. Matbaa sayesinde tasarımlar, anlatılmak istenen konu ve iletilmek istenen mesajı daha geniş kitlelere ulaştırabilmektedir. Tasarımların sağlıklı bir şekilde basılı kopyalar haline dönüştürülmesi için taslak aşamasından itibaren baskı ile ilgili temel bilgilerin göz önünde bulundurulması gerekir. Bir grafik tasarımcısının renk, doku, desen, çizgi gibi konular yanında yaptığı çalışmaların basılı kopyalar haline dönüşümünün ekonomik ve hızlı bir şekilde gerçekleşebilmesi için matbaa bilgisine de sahip olması gerekmektedir.

Tasarımlar; görünümüne göre iki boyutlu, üç boyutlu tasarımlar olarak sınıflandırılabilir gibi ürün ve çevre tasarımları olarak da sınıflandırılabilirler. Kimi zaman benzer iki ürününden birinin tercih noktasında tasarım etkili olmaktadır. Kimi zaman da ürün ya da ambalaj tasarımı ürün tercihinde başlı başına bir etken

olabilmektedir. Grafik tasarımı; sabit ve hareketli grafik olarak başta televizyon, sinema, dizi, program jenerikleri, video aracılığıyla toplumsal kitlelere ulaşmıştır. İnternet teknolojisinin gelişimi ile daha geniş kitlelere yayılmaya ve internet sayfalarında da hareketli grafikler olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır (Sarıkahya, 2014, s. 106).

Grafik tasarımı; bir mesajı iletme, bir görseli geliştirmek veya bir düşünceyi görselleştirmek için metnin ve görsellerin algılanabilir ve görülebilir bir düzlemde, iki boyutlu veya üç boyutlu olarak organize edilmesini içeren yaratıcı bir süreçtir. Anlam ve simgeyi betimlemenin ve görsel iletişimin ürünüdür. Basılmak ve çoğaltılmak üzere hazırlanan; ister doğrudan doğruya sanatsal amaca yönelik olsun, ister reklam, ya da tanıtım işlevlerini için hazırlanmış olsun, "grafik" tanımı içine giren yapıtların özünde geniş kitle ile bağ kurma isteğinin önemli payı vardır (Kara, 2009, s. 6). Basılı ürünlerde, internet sayfalarında, animasyonlarda ve ambalajda başta olmak üzere birçok ortamda dijital ya da fiziki bir şekilde uygulanabilir. Grafik tasarımında ve grafik sanatlarında, görsel sanatların temel ilkeleri olan hizalama, denge, karşıtlık, vurgulama, hareket, görüntü, oran, yakınlık, tekrarlama, ritim ve birlik geçerlidir (Tuksal, 2008, s. 1)(Wikipedi, 2016).

Grafik Tasarımı Eğitimi Tarihi

Grafik ve tasarımın tarihi, MÖ 14000'lerde yapılmış mağara resimlerine ve İÖ 4.yy'da yazının başlamasına dayandırılabilir. Johann Gutenberg'in Avrupa'da 15. yüzyılda matbaayı icadı ile kitaplar yaygınlaşmaya başlamıştır (Köse ve Kansu, 2008, s. 1-2). O dönemlerde entelektüel düşünce, din etrafında olduğundan ilk basılıp dağıtılmaya başlanan kitaplar dinsel kitaplardır. Basılı yayınlar için harf ve metin dizimi de erken dönem grafik tasarım pratikleridir (Wikipedi, 2016).

Grafik tasarımın tarihinin asıl başlangıç noktası ise insanların sanayileşme ve modern yaşama geçiş ile, özellikle de fotoğrafın keşfidir. Fotoğrafın keşfi ile resim sanatı tasarım alanına doğru yönelmeye başlamıştır. Baskı tekniklerinin ilerlemesi, fotoğrafın geliştirilmesi ve tipografinin önem kazanması ile özellikle afiş tasarımı ve dolayısıyla grafik sanatlar resimden ayrı, tasarımın birer dalı olarak ortaya çıkmıştır (Wikipedi, 2016).

Türkiye'de ilk Türk basımevi İbrahim Müteferrika tarafından 14 Aralık 1727'de kurulmakla birlikte Türk topraklarında ilk basımevi ise Gutenberg'ten 43 sene sonra 1493 yılında Türkiye'ye yerleşen Museviler tarafından İstanbul'da kurulmuştur. Türkiye'de grafik tasarım alanına 1920'li yıllarda yaptıkları çalışmalar ile Münih Fehim, İhâp Hulusi ve Kenan Temizan öncülük etmiştir. Ülkemizde grafik tasarım alanında eğitime Güzel Sanatlar Akademisi'nde Mithat Özer'in öncülüğü ile 1933 yılında afiş atölyesi çalışmaları ile başlamıştır. 1957 yılında da amacı endüstriyel sanatlar ve tasarım alanlarında uzmanlar yetiştirmek olan İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu açılmıştır. 1982 yılında YÖK'ün kurulması ile birlikte Güzel Sanatlar Akademisi Mimar Sinan Üniversitesi bünyesinde Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulu da Marmara Üniversitesi bünyesinde Güzel Sanatlar Fakültesi olarak eğitim vermeye devam etmektedir (Becer, 2006, s. 112-113).

Grafik Tasarımcı İçin Matbaa Bilgisinin Önemi

Grafik tasarım aslında bir tür görsel iletişim biçimidir. Bu iletişim görsel öğeler, içerikler, mesajlar ya da iletiler aracılığıyla sağlanır. İletişimin gerçekleşmesi ise, farklı grafik ürünlere dönüştürülebilen söz konusu mesajın baskı ya da görüntüleme yöntemleriyle çoğaltılmasına bağlıdır. Mesajın hedef kitleye aktarılabilmesi için, grafik iletişim ve üretim görsel iletişim ve çoğaltım teknolojilerine temelden bağlıdır (Sarıkavak, 2012, s. 125).

Matbaacılık ve Grafik Tasarım birbirinden bağımsız düşünülebilecek alanlar değildir. Matbaa, yazı, fotoğraf ve çizimler aracılığı ile fikir ve düşüncelerin elle tutulur, gözle görülür hale gelmesini ve kısa sürede çok miktarda benzer kopyaların edinilmesini sağlar. Bilgi bu kopyalar sayesinde toplumun her kesimine yayılmış ve düşüncelerin özgürleşmesinin yolunu açmıştır. Matbaa, bilginin yayılması ve özgürleşmesine sağladığı katkının yanında bir tasarımcının hayallerinin somut bir ürüne dönüşmesini de sağlamaktadır. Bu sebeplerle her iki alandan birinde yaşanan gelişmeler ve yenilikler diğerini de etkilemektedir.

Matbaacılık sektöründe ofset, tipo, flekso, tiftdruk, dijital, serigrafi, tampon baskı gibi birçok baskı yöntemi mevcuttur. Kullanılacak baskı altı malzemesine yada baskısı yapılacak işin durumuna göre bu baskı tasarımcının hazırlamış olduğu tasarımlar bu baskı tekniklerinden bir tanesi kullanılarak ürün haline dönüştürülmektedir. Bu baskı tekniklerinin her birinin de kendine göre baskı öncesi hazırlıkları, baskı kalıpları, baskı altı malzemeleri ve baskı yöntemleri vardır.

Günümüzde teknoloji ve bilimin hızla gelişmesi, hayatın hızlı akışı içinde ürünlerden bir takım özellikler beklenmektedir. Bu beklentilerin başında kalite ve ekonomiklik gelirken özellikle süreli yayınlarda ürünün üretim ve teslim süresi de büyük önem arz etmektedir. Bu beklentiler tasarım ve matbaa alanında da özellikle ön plana çıkmaktadır. Grafik tasarımcı baskı için hazırlamış olduğu bir işi estetik, albeni ve ürünün tanıtıcı özelliklerini yansıtmaya bakımından düşünürken diğer yandan da baskı makinesinin basım tekniğini, baskının

gerçekleşeceği baskı altı malzemesinin özelliklerini, kullanılacak baskı makinesinin ve kalıplarının özelliklerini de düşünmesi gerekmektedir. Bunlardan bir ya da bir kaç göz ardı edildiği takdirde ürünün baskı kalitesine, ekonomikliğine olumsuz yansımaları olacağı gibi günümüzde en değerli unsur olan zaman açısından da büyük kayıplar yaşanabilir.

Grafik tasarımcının yaptığı tasarımlar ne kadar kuvvetli olursa insanlar üzerinde bıraktığı etki de o derecede kuvvetli olur (İncearık, 2011). Ancak yapılan tasarımların ürüne dönüşerek anlam kazanabilmesi için üretimin yapıldığı matbaacılık alanında da temel bilgilerin bilinmesi gerekmektedir. Bunların başında kullanılacak olan baskı altı malzemesinin özelliklerinin, kullanılacak baskı tekniğinin baskı öncesi hazırlık sürecinin bilinmesi gelmektedir.

Grafik tasarım eğitimi alan kişilerin baskı ve baskı süreçleri hakkında eğitim almaları, iş hayatına atıldıklarında tasarım temelli problemleri ortadan kaldıracak bilgi ve tecrübeye sahip olmalarını sağlamaktadır. Bu sahip oldukları bilgi ve tecrübeler, çalıştıkları kurumların maddi kayıplarını ve işgücü kayıplarını azaltacaktır. Grafik tasarımcının çalıştığı kurumun tüm süreçler ve kurum içinde kullanılan malzemeler hakkında da bilgi sahibi olması, yaptığı çalışmanın gerek amaca gerekse baskı şartlarına uygun olmasını sağlayacaktır. Bu nedenle de grafik tasarım eğitimi veren kurumların ders programlarında matbaacılık eğitimine yer verilmesi ve yukarıda açıklanan konulara özellikle değinilmesi gerekmektedir. Bu sayede hem verilen eğitim doğrudan sektöre hitap edecek ve eksiklikleri giderecek hem de zaman, işgücü gibi maddi kayıplar en aza indirgenerek, ülke ekonomisine katkıda bulunulacaktır (Sönmez, 2011, s. 11).

İKMEP KAPSAMINDA GELİŞTİRİLEN GRAFİK TASARIMI PROGRAMI

Amaç ve Kapsam

İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Geliştirilmesi Projesi (İKMEP) kapsamında, beşinci seviye meslek standartlarına dayalı olarak, işgücü piyasası ile meslek yüksekokulları ve mesleki teknik ortaöğretim kurumları arasında istihdama yönelik öğretim programlarının geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Tasarım sektörü, teknolojik gelişmeler, ekonomik ve sosyal değişimler, küresel düzeyde hızla değişen pazar ve rekabet koşulları nedeni ile sürekli ve dinamik bir gelişme içindedir. Bu değişim grafik meslek alanını da etkilemektedir. Bu sebeple sektörde istihdamda sürekli dolaşım görülmektedir.

Grafik tasarım meslek alanı reklam sektörünün yanı sıra tanıtım ve iletişim sektörüne de hizmet vermektedir. Dolayısıyla mesleğin istihdam alanları oldukça geniştir.

Ayrıca bu meslek alanları teknolojik gelişmelerden sürekli etkilendikleri için meslek eğitimi büyük önem taşımaktadır.

Bu program; İKMEP (İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Geliştirilmesi Projesi) kapsamında, ulusal ve uluslararası uzmanlar, YÖK temsilcileri ve akademisyenler, MEB temsilcileri ve öğretmenler, sosyal ortaklar, iş piyasası temsilcileri ve meslek elemanları ile iş birliği içinde, pilot kurumlarda görevli öğretim elemanları ve öğretmenler tarafından geliştirilmiştir.

Program geliştirme sürecinde; iş piyasasında meslek analizi yapılmış, meslek elemanlarının yeterlikleri tespit edilmiş, yeterlikler analiz edilerek program içerikleri oluşturulmuş, İSCED'97 eğitim alanlarının sınıflamasından yararlanılarak programın genel çerçevesi belirlenmiş ve program dokümanları hazırlanmıştır. Geliştirilen program dokümanları ve gerekli açıklamalar İKMEP kitapçığında yer almaktadır.

Öğretim Programı İle İlgili Genel Açıklamalar

İKMEP tarafından Meslek Yüksekokullarında açılacak olan programlarla ilgili olarak genel bir çerçeve ve uygulanması gereken ders programları oluşturulmuştur. Buna göre Grafik Tasarım Programının Meslek Yüksekokullarının Tasarım bölümlerinin altında 5. Seviye mesleki ve akademik yetkinleri kazandırmayı amaçlayan ön lisans programı olarak kurulmasına karar verilmiştir. İKMEP kapsamında her program için bir ders havuzu oluşturulmuş ve bu ders havuzundan programların ders planlarını oluşturmaları tavsiyesinde bulunulmuştur. Grafik Tasarımı programı için İKMEP tarafından belirlenen ders havuzu Tablo 1'de belirtildiği gibidir.

Tablo 1. İKMEP tarafından Grafik Tasarım Önlisans Programları için öngörülen ders havuzu

DERS KATEGORİLERİ	DERSLER	1. DÖNEM	2. DÖNEM	3. DÖNEM	4. DÖNEM
ZORUNLU DERSLER	YABANCI DİL				
	TÜRK DİLİ				
	ATATÜRK İLKELERİ VE İNK. TARİHİ				
	MATEMATİK				
	TEMEL TASARIM				
	TOPLAM DERS SAATİ				
MESLEK DERSLERİ	İLLÜSTRASYON				
	WEB TASARIM				
	AMBALAJ TASARIMI				
	BASKIYA HAZIRLIK				
	DESEN				
	SANAT TARİHİ				
	GÖRSEL TASARIM 1				
	GÖRSEL TASARIM 2				
	GRAFİK DESEN				
	GRAFİK SANATI TARİHİ				
	MESLEKİ GELİŞMELER				
	ÖZGÜN BASKI-1				
	ÖZGÜN BASKI-2				
	PERSPEKTİF				
	TÜRK SANATI TARİHİ				
	YAYIN GRAFİĞİ				
	TEMEL FOTOĞRAF				
	BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİSİ				
	İLETİŞİM				
	MESLEK ETİĞİ				
	KALİTE GÜVENCE SİSTEMİ				
	İŞLETME YÖNETİMİ I				
	İŞLETME YÖNETİMİ II				
ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ					
ÇEVRE KORUMA					
İLK YARDIM					
	TOPLAM DERS SAATİ				
SEÇMELİ DERSLER (Dört dönem sonunda toplam 20-25 AKTS/ECTS kredisine ulaşılmalıdır.)					
GENELTOPLAM		25	25	25	25

Kaynak: ikmep.yok.gov.tr/files/5f955773915d7a9e497074a27c25c0bc.doc

İSTANBUL'DAKİ MYO'LARDA BULUNAN GRAFİK TASARIMI BÖLÜMLERİNİN DERS PROGRAMLARININ İNCELENMESİ

Yükseköğretim Kurumuna bağlı olarak üniversitelerin bünyesinde önlisans programı olarak kurulan birçok Grafik Tasarım bölümü mevcuttur. Bu çalışmada ekonominin, sanatın ve kültürün başkenti olarak kabul edilen İstanbul ilindeki Meslek Yüksekokullarında bulunan Grafik Tasarımı bölümlerinin ders planları incelenmiştir.

İstanbul ilinde 2015 yılında ÖSYM tarafından önlisans programı olarak öğrenci alınan Grafik Tasarımı bölümlerinin yer aldığı meslek yüksekokulu sayı 18'dir. Bu meslek yüksekokullarının tamamı Vakıf Üniversiteleri bünyesinde ya da Vakıf Meslek Yüksekokulu bünyesinde yer almaktadır. İstanbul'da bulunan devlet üniversitelerine bağlı meslek yüksekokullarının hiç birinde Grafik Tasarımı bölümü önlisans programı olarak yer almamaktadır. Grafik Tasarımı bölümlerinin yer aldığı ve ders programlarına ulaşılabilen 17 adet Vakıf Üniversitesi ve Vakıf MYO'ların isimleri alfabetik olarak Tablo 2'de belirtildiği gibidir.

Tablo 2. İstanbul'da bulunan Grafik Tasarımı Önlisans Programlarının yer aldığı yükseköğretim kurumları

Beykent Üniversitesi
Doğuş Üniversitesi
Gedik Üniversitesi
Işık Üniversitesi
İstanbul Arel Üniversitesi
İstanbul Aydın Üniversitesi
İstanbul Bilgi Üniversitesi
İstanbul Esenyurt Üniversitesi
İstanbul Gelişim Üniversitesi
İstanbul Kavram Meslek Yüksekokulu
İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi
İstanbul Kültür Üniversitesi
İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu
Kadir Has Üniversitesi
Nişantaşı Üniversitesi
Okan Üniversitesi
Plato Meslek Yüksekokulu

Kaynak: <http://www.osym.gov.tr/belge/1-23560/2015-osys-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-ki-.html>

Tablo 2'de verilen yükseköğretim kurumlarının ders programları incelendiği zaman üniversitelerin tamamında İKMEP'te öngörülen zorunlu derslerin bulunduğu görülmektedir. YÖK zorunlu derslerinin dışında meslek dersleri incelendiğinde MYO programlarında yoğun ve temel alan dersleri olarak Fotoğraf, Tipografi, Temel Sanat Eğitimi, Temel Tasarım, İllustrasyon, Web Tasarımı, Ambalaj Tasarımı, Bilgi Teknolojileri Kullanımı, Bilgisayar Destekli Tasarım, Desen, Reklamcılık, Görsel İletişim Tasarımı, Grafik Tasarım, Sanat Tarihi, Grafik Animasyon, Bitirme Projesigibi derslerin olduğu tespit edilmiştir. Ders isimleri tespit edilirken benzer isimde olan dersler ve benzer içerikli dersler bir ders ismi altında toplanmıştır.

Bu derslerin dışında Amblem Tasarımı, Kampanya Yönetimi, Kalite Yönetim Sistemleri ve Standartlar, Masaüstü Yayıncılık, Çağdaş Sanat, Güzel Sanatlar, Elektronik Pazarlama, Dijital İmaj Tasarımı, Estetik, Araştırma Yöntem ve Teknikleri alan dersleri ile birlikte Bağlamsal Çalışmalar, Bağlamsal Fikirler, Çevre Koruma, Genel İktisat, Genel İletişim, Girişimcilik, İlk Yardım, İletişim Becerileri, Hukuk, İş güvenliği ve İşçi Sağlığı, İşaret dili, İşletme, Matematik, Sosyoloji, Semiyotik, Sinema Tarihi, Sosyal Sorumluluk Projesi gibi dersler yer almaktadır.

Grafik Tasarımı bölümlerinin ders planları incelendiğinde matbaacılık ile ilgili dersler ve hangi üniversitelerde verildiği Tablo 3'de belirtildiği gibidir. Tablo 3'den de anlaşılacağı üzere birbiri ile derin bağları olan ve birbirinin gelişimini sağlayan iki alan olmalarına karşın Grafik Tasarım bölümlerinde matbaacılık eğitimine gerekli ağırlık verilmemektedir. Matbaacılık ile ilgili doğrudan ilgili olan derslerden Baskı Teknikleri dersi sadece Gedik üniversitesinde iki dönem, Kadir Has, Arel, Nişantaşı, Bilgi, Doğuş ve Esenyurt Üniversitelerinde ise bir dönem okutulmaktadır. Baskıya Hazırlık dersi adı altında Doğuş, Gelişim ve Kültür Üniversitelerinde matbaacılık bilgisi verilmektedir. Aydın, Esenyurt ve Kemerburgaz Üniversitelerinde matbaacılık sektöründe kullanılan terimlerle ilgili Matbaa Terminolojisi dersi bulunmaktadır.

Tablo 3. Grafik Tasarımı bölümlerinde matbaacılık bilgisi içeren derslerin bulunduğu üniversiteler

Ders Adı	Üniversite
Baskı Teknikleri I - II	Gedik Üniversitesi
Baskı Teknikleri	Kadir Has Üniversitesi
	Arel Üniversitesi
	Nişantaşı Üniversitesi
	Bilgi Üniversitesi
	Doğuş Üniversitesi
	Esenyurt Üniversitesi
Baskıya Hazırlık	Doğuş Üniversitesi
	Gelişim Üniversitesi
	Kültür Üniversitesi
Matbaa Terminolojisi	Aydın Üniversitesi
	Esenyurt Üniversitesi
	Kemerburgaz Üniversitesi
Özgün Baskı	Esenyurt Üniversitesi
Özgün Baskı I -II	Bilgi Üniversitesi
	Doğuş Üniversitesi
	Kültür Üniversitesi
	Nişantaşı Üniversitesi
Özgün Baskı Resim Atölyesi	Kemerburgaz Üniversitesi
Özgün Baskı Sistemleri	Gedik Üniversitesi

Kaynak: İlgili üniversitelerin bölüm internet sayfaları Erişim Tarihi: 11.03.2016

Sonuç ve Öneriler

Tasarımların baskı yöntemleri ile çoğaltılması esnasında tasarımdan kaynaklı birçok hata bulunmaktadır. Bunların başında matbaacılık bilgisine sahip olmayan tasarımcıların basımevlerine göndermiş oldukları tasarımlarda birbirinden farklı olan CMYK ve RGB renk evrenlerinden baskı renkleri olan CMYK ile çalışmak yerine monitör renkleri olan RGB ile çalışmak gelmektedir. Bu tür çalışmaların baskı sonuçları kontrol edildiğinde ekranda çalışılan renk ile baskıdaki rengin birbirinden farklı olduğu tespit edilmektedir. Baskıya uygun çözünürlükte görsellerin kullanılmaması da istenilen baskı kalitesinin yakalanamamasına sebep olmaktadır.

Tasarım kaynaklı bir diğer problem ise tasarımı yapılan işin montaj planının hatalı hazırlanmasıdır. Montaj planlarında kesim, katlama, kros çizgilerinin yanlış belirtilmesi ya da belirtilmemesidir. Baskısı biten tabakaların işin tirajına göre önce katlama işlemi ve en sonunda da traşlama işlemi gerçekleştirilmektedir. Kırım ve kesim çizgilerinin hatalı yerleştirilmesi durumunda baskı altı malzemesinde iş olan bölgelerin ortasından katlama yada iş olan bölgelerden traş alınmasına neden olur. Bu da hem zaman hem de ekonomik açıdan büyük kayıplara neden olmaktadır.

Tasarımcıların özellikle kitap kapağı tasarlarken kullanılacak baskı altı malzemesini tanımamasından dolayı kitap sırt kalınlıkları yanlış hesaplanmaktadır. Kitap kalınlığını belirleyen kağıt gramajı dikkate alınmadan tasarlanan kitap kapağının kitap sırtına tam oturması sorunuyla karşı karşıya kalınmaktadır. Bu durumda kitap kapağının yeniden tasarlanarak basılması zaman ve ekonomik kayıplara, yeniden basılmaması durumunda estetik kaybına yol açmaktadır. Ayrıca kitap üretim sürecine hakim olmayan tasarımcıların kitap sırtına yakın yerlere görsel yerleştirmeleri de estetik açıdan istenmeyen sonuçlar doğurmaktadır.

Tasarım kaynaklı karşılaşılan en temel problemlerden biri de tasarımcının baskı altı malzemelerini ve özelliklerini tanıyamamasıdır. Her bir baskı tekniğinin kullandığı baskı altı malzemesinin özellikleri, baskı tekniğinin çalışma prensibine göre farklılık göstermektedir. Baskı tekniğine uygun baskı altı malzemesi kullanılmaması, baskı tekniğine uygun görsel ya da yazı büyüklüğünün kullanılmaması baskıda sorunlarla karşılaşılmasına neden olmaktadır. Örneğin; en yaygın kullanılan ofset baskı tekniğinde kullanılacak küçük yazı puntoları okunaklılığı olumsuz yönde etkilemektedir. Yine ofset baskıda görüntünün kesim çizgisine bitişik çalışması baskı sonrası yapılan kesimlerde görüntüye zarar verilmesine yol açacaktır.

Baskı altı malzemelerinden en yaygın kullanılanı kağıttır. Kağıt hemen her baskı tekniğinde baskı altı malzemesi olarak kullanılabilir. Bir tasarımcının mutlaka kağıdın su yönü, gramajı, yoğunluğu, yüzey yapısı gibi fiziki özellikleri, kağıt türleri ve kağıt ölçüleri hakkında bilgiye sahip olması gerekmektedir. Tasarımcı kağıdın türüne uygun tram değerlerini ve tram açılarını, kağıdın gramajına göre kırım sayısını, standart kağıt

ölçülerinden üretilip üretilmeyeceğine göre de tasarımı yapılacak işin ebadını belirlemelidir. Renkler basıldıkları baskı altı malzemesine göre farklı algılanabildikleri için kağıdın fiziksel özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Kağıt bilgisine hakim olmayan tasarımcıların hazırladığı işlerde, özellikle de kitap veya dergi gibi çok sayfalı ve yüksek tirajlı işlerde yapılacak hatalar basımevleri için baskı tirajıyla doğru orantılı olarak kayıplara neden olmaktadır.

Tasarımcının matbaacılık ile ilgili olarak bilmesi gereken önemli konulardan bir tanesi de baskı sonrasında uygulanacak yüzey koruma, kırım, kesim ve işin cilt şekli gibi konulardır. İşin cilt şeklini belirleyen unsurlardan birisi de sırt kalınlığıdır. Sırt kalınlığı tespit edildikten sonra uygun ciltleme yöntemi belirlenmeli ve daha sonra buna uygun tasarım çalışması yapılmalıdır.

Mevcut Grafik Tasarımı programlarının ders planları incelendiğinde yaşanan bu tasarım kaynaklı baskı problemlerini ortadan kaldıracak düzeyde olmadıkları görülmektedir. Yine İKMEP'te uzmanlar tarafından oluşturulan ders havuzuna bakıldığı zaman sadece bir adet Baskıya Hazırlık dersinin havuza alındığı görülmektedir. Tek bir dönemde ve sadece teorik olarak verilen bir dersin yaşanan bütün bu sorunları ortadan kaldırmayacağı açık olarak görülmektedir. Bu nedenle MYO'larda yer alan Grafik Tasarımı bölümlerine yukarıdaki konuların teorik ve uygulamalı bir şekilde müfredat içerisine girmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak baskıda yaşanan problemlerin en büyük nedeni çoğunlukla matbaacılık bilgisinden yoksun ya da matbaacılık bilgisi göz ardı edilerek yapılan tasarımlardan kaynaklanmaktadır. Grafik tasarımcıların eğitim esnasında matbaacılık bilgisi ile birlikte sektörü de tecrübe edip, üretim teknolojileri konusunda fikir sahibi olmaları gerekmektedir. Baskı esnasında makineden ve malzemeden kaynaklı sorunlar anında müdahale edilerek çözülebilmektedir. Ancak tasarım kaynaklı problemlerin çözümü ek bir maliyet gerektirmektedir.

Kaynakça

- 2015-ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu . (2016, Mart 11). ÖSYM: <http://www.osym.gov.tr/belge/1-23560/2015-osys-yuksekogretim-programlari-ve-kontenjanlari-ki-.html> adresinden alındı
- Becer, E. (2006). *İletişim ve Grafik Tasarım*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Grafik Tasarım. (2016, Mart 11). Cevizbil Web Sitesi: <http://www.cevizbil.com/blog/grafik+tasarim/grafik+tasarim+tarihi-27> adresinden alındı
- İKMEP Grafik Tasarımı Alanı. (2016, Mart 11). İKMEP: ikmep.yok.gov.tr/files/5f955773915d7a9e497074a27c25c0bc.doc adresinden alındı
- İncearık, M. (2011). *Grafik - Tasarım Rehberi*. İstanbul: Kod Lab.
- Kara, İ. (2009). Türkiye Ve Uluslararası Bauhaus Sanat Ve Tasarım Fakültelerinde Grafik Eğitimi Program İçerikleri Ve İşleyişler. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.
- Kaya, A., Hacıoğlu, E. (2007). Matbaacılık Eğitiminde Meslek Yüksekokullarının Rolü. II. Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu (s. 335). Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Köse, E., Kansu, N. (2008). Ofset Baskı Teknolojisi. Ankara: İlke Yayınevi.
- Matbaa'nın Faydaları ve Günümüz Teknolojisine Katkıları. (2016, Mart 11). Renkli Not Web Sitesi: <http://www.renklinot.com/kultursanat/faydali-bilgiler/matbaanin-faydalari-ve-gunumuz-teknolojisine-katkilari.html> adresinden alındı
- Sarıkahya, E. (2014, Aralık). Grafik Tasarımı Eğitiminde Hareketli Grafik Tasarımı Dönemi. *Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, s. 106.
- Sarıkavak, N. (2012, Kasım). Grafik Tasarım Eğitiminin Geleceğine Bir Bakış. *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları Dergisi*, s. 125.
- Sönmez, S. (2011). Tasarım Kaynaklı Baskı Problemlerinin Çözümünde Grafik Tasarım Eğitiminin Önemi. *Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 23(1), s. 11.
- Tuksal, M. (2008). *Grafikerin El Kitabı*. İstanbul: Pusula Yayıncılık.
- Türkçe Güncel Sözlük. (2016, Mart 11). Türk Dil Kurumu: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56eab3e713b3c4.67534247 adresinden alındı
- Ulus, L., Tuncer, N., ve Sözen, Ş. (2015). Mesleki Eğitim, Gelişim ve Yeterlilik Açısından Meslek Yüksekokullarının Önemi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 169.
- Wikipedi. (2016, Mart 11). Grafik Tasarım. Wikipedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Grafik_tasar%C4%B1m adresinden alındı